

נכמרו: נתחממו. וצלשון משנה (צ"מ ע"ד א): על הכומר של זיתים. וצלשון ארמי
(פסחים נת, א): משום מכמר בשרא. ובמקרא (איכה ה, י): עורנו כתנור נכמרו,
נתחממו ונקמטו קמטים קמטים, מפני זלעפות רעז. כן דרך כל עור כשמחממין אותו
נקמט ונתכווץ.

צריך ביאור:

א. לכאורה הי' לו להקדים דיבור המתחיל זה (שבו מבואר פירושה של מלת
"נכמרו") לדבור המתחיל "כי נכמרו" (שבו מבואר הסיבה לדבר).

ב. מדוע הוצרך להסתייע משלשה מקומות.

ג. לכאורה הי' צריך להקדים את הראי' ממקרא.

ד. "על הכומר של זיתים" - מדוע לא הביא את הלשון "כומר של ענבים" המופיע במסכת יבמות (צז, א), הקודמת למסכת בבא מציעא.

ה. "משום מכמר בשרא" - מדוע לא הביא את "בושלי כמרא" הנאמר במסכת ברכות (מ, ב), שהיא לפני מסכת פסחים.

ו. "עורנו כתנור נכמרו" - מדוע אינו מסתייע ממה שנאמר (לפני איכה) "נכמרו רחמי" (מ"א ג, כו) או "נכמרו נחומי" (הושע יא, ח).

ז. המלים "מפני זלעפות רעב" מיותרות לכאורה.

ח. לשם מה מוסיף "כן דרך כל עור כו".

ט. לכאורה הי' צריך לכתוב "כן דרך כל עור כו" מיד לאחרי "נתחממו ונקמטו קמטים קמטים" (ולא להפסיק באמצע הביאור בהמשך הכתוב "מפני זלעפות רעב").

והביאור:

רש"י מבאר את הסיבה שגרמה ל"נכמרו רחמיו" לפני שמפרש פירושה של מלת "נכמרו", כי רק לאחר שאנחנו יודעים שיוסף התרגש בצורה חזקה ובלתי רגילה ביותר (ראה בביאור הקודם) הרי זה מכריח ומחייב לפרש "נכמרו" "נתחממו" (התרגשות חמה וחזקה), ולא (כתרגומו) "נתגלגלו" (התעוררות רגילה).

אמנם, רש"י צריך להוכיח עדיין ש"נכמרו" פירושו "נתחממו" דוקא (ולא פירוש אחר הדומה לזה), ולכן מסתייע מהמקומות שמביא.

ואינו מסתפק בראי' הראשונה, כי אף ש"כומר" הוא שמו של הכלי שבו מחממים את הזיתים, עדיין אין הוכחה שהכלי נקרא כך על שם החמימות. לכן מביא "משום מכמר בשרא", ששם ברור ש"מכמר" פירושו חמימות ("מכמר בשרא" פירושו חימום הבשר).

ו"לשון ארמי" מוכיח על "לשון משנה" (שהוא דומה וקרוב ללשון המקרא) שגם שם פירושו של "כומר" הוא מלשון חמימות.

ואינו מסתייע מ"כומר של ענבים", כי זה לשון הגמרא שם: "מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב (היין רוחש ונע ויצא למעלה, רש"י) אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעולם הזה שפתותיהם דובכות בקבר". ולפי תוכן המאמר ניתן לפרש שהכלי נקרא "כומר" על שם שהענבים נסחטים שם, וכתוצאה מכך היין תוסס ונפרד מן הענבים.

וכן אינו מסתייע מ"בושלי כמרא", כי משם אין ראי' ש"כמרא" מורה על חימום דוקא. וגם: "בושלי כמרא" הוא שם התואר לתמרים. כפירוש רש"י שם

(”כמו שרופי חמה, שבשלם ושרפם החום והם יבשו, ותמרים הם”), ואין ראיי
ש”כמרא” (אפילו אם הוא שם התואר של חמימות) משמש בפועל ונפעל.

ומכיון שבפסוק נאמר ”כי נכמרו רחמיו”, מסתייע רש”י גם מפסוק שבו נאמר
אותו הלשון ממש - ”עורנו כתנור נכמרו”.

אך, היות ששם אפשר לפרש ”נכמרו” ”נשחרו”, לכן מביא גם המשך הכתוב -
”מפני זלעפות רעב”, שכן ”זלעפות לשון שריפה” (רש”י איכה שם), ואם כן
מובן ש”נכמרו” פירושו ”נתחממו”.

אמנם, אם ”עורנו כתנור נכמרו” פירושו רק שהעור התחמם - מה הם היסורים
הגדולים שהנביא קובל עליהם? לכן ממשיך ”ונקמטו קמטים קמטים כו’ כן דרך
כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ”, ובמילא מובן גודל הצער והעינוי
שבדבר.

לכן מביא הוכחה זו לבסוף, כי ”נכמרו” שם פירושו גם ”נקמטו” (ואדרבה:
זוהי עיקר כוונת הכתוב), ואין משם ראיי כל כך ש”נכמרו” פירושו ”נתחממו”
בלבד.

ואינו מסתייע מ”נכמרו רחמיו” או ”נכמרו נחומי”, כי גם שם מדובר אודות
רגשי ורחשי הלב, ואם כן אין להוכיח משם ש”נכמרו” פירושו ”נתחממו”, כי
במה שונה פירוש המלה שם מכאן? ותדע: התרגום מפרש גם שם ”אתגוללו”.

לכן מוכרח רש”י להסתייע מאותו הלשון הכתוב בקשר לענין אחר (לא רגש
הלב), משם מוכח ש”נכמרו” פירושו ”נתחממו”.

לשון חכמים

ובלשון משנה על הכומר של זיתים

הלשון ”על הכומר של זיתים” אינו מופיע במשנה אלא בגמרא (ב”מ שם).
ובכל זאת כותב רש”י על כך ”לשון משנה”, כי (א) בגמרא נאמר ”תני רבי חייא
על הכומר של זיתים”, וגם הברייתא נכתבה ”בלשון משנה” (מה שאין כן
הגמרא). (ב) הפירוש בגמרא שם הוא שכן צריך להיות כתוב במשנה שם. ולכן
מדייק רש”י ”על הכומר”, לומר שכן הוא במשנה במקום ”על המעטן”.

שם: נתחממו, ובלשון משנה על הכומר של זיתים

רש”י צריך להביא סמוכין לפירוש מלת ”נכמרו”, שכן זוהי הפעם הראשונה
שמלה זו מופיעה בתורה. ואף שהיא כבר מצויי ברש”י לעיל (וישלח לג, ד):
”אמר רבי שמעון בן יוחאי, הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו

רחמיו" - הרי שגם שם הוצרך לפרשה, שכן בתחילת ד"ה הקודם כותב רש"י (כשהוא משנה מלשונו של רשב"י) "נתגלגלו רחמיו".

ועל ^{ואוצר החכמה}פי זה מובן ההכרח לכך שכאן אין לפרש "נכמרו" - "נתגלגלו", שהרי אפילו עשו נתגלגלו רחמיו מיד כשראה את יעקב משתחוה אליו, מה שלא הי' כן ^{ואוצר החכמה}ביוסף.

כן מובן שאין רש"י שולל את פירוש התרגום "אתגוללו רחמוהי", אלא שכאן הפירוש הוא "נתחממו".

איך אתגך אפרים אמגך ישראל איך אתגך כאדמה אשימך כצבאים נהפך
עלי לבי יחד נכמרו נחומי

נכמדו: נתחממו, לשון ארמי, וכן עורנו כתנור נכמרו (איכה ה, י).

גם בפרשת מקץ (מג, ל) מפרש רש"י "נכמרו" "נתחממו", וממשיך "ובלשון
משנה על הכומר של זיתים, ובלשון ארמי משום מכמר בשרא, ובלשון מקרא
עורנו כתנור נכמרו".

ועל כך שכאן אינו מסתייע מ"כומר של זיתים" יש לומר:

א. רש"י סומך על פירושו בפרשת מקץ ואינו צריך לחזור על כל הפרטים
שציין שם.

ב. "כומר" הוא שם הכלי שבו מחממים את הזיתים, ומי לידינו יתקע שהכלי
נקרא כך על שם החמימות דוקא (ולא שהוא סתם שם כלי).

וראה בביאור לרש"י מקץ שם.

איכה

לוצר החכמה

ה, י

עורנו כתנור נכמרו מפני זלעפות רעב

נכמרו: נתחממו. וכן כי נכמרו רחמיו (מקץ מג, ל), ובלשון גמרא יש הרבה, על הכומר של ענבים (יבמות לו, א), מכמר נשרא (פסחים נח, א).

כאן מסתייע רש"י מכומר של ענבים, ואילו בפירושו על החומש (מקץ שם) מסתייע מ"כומר של זיתים" (ב"מ עד, א).

ויש לומר:

במסכת יבמות שם נאמר "מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב, אף תלמידי חכמים כו'". ואם כן אפשר לומר שהכלי נקרא "כומר" על שם פעולת דחיקת הענבים, לא על שם פעולת חמימות הענבים, ולכן מסתייע רש"י במקץ מ"כומר של זיתים", שהוא שמו של הכלי שבו מחממים את הזיתים. אבל כאן הרי נאמר "עורנו כתנור נכמרו", שפירושו "נקמטו קמטים קמטים, כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונתכווץ" (רש"י מקץ שם). ועל כך מתאים יותר "כומר של ענבים", שכן בענבים העיקר הוא פעולת הדחיקה, הדומה לקמיטה וכיווץ.

ויש לעיין קצת בלשון "על הכומר של ענבים", שהרי תיבת "על" אינה מופיעה ביבמות אלא בבבא מציעא.